

CZU: 81-11(478)19”(092)Berejan S.

***Redutabilul profesor
de Bălți -
academicianul
Silviu BEREJAN***

Gheorghe POPA, *prof. univ. dr. hab.*
Universitatea de Stat „Alecu Russo”, Bălți

S-a vorbit și, cu siguranță, se va mai vorbi în literatura de specialitate (și nu numai în Republica Moldova) de activitatea (și nu numai științifică) a venerabilului academician Silviu Berejan (pentru o mai bună documentare în acest sens, poate fi consultat barem capitolul *Publicații despre acad. S. Berejan* din volumul *Academicianul Silviu BEREJAN. Biobibliografie*, Bălți - Chișinău, 2005, p. 235 - 240).

Temeiurile unor atare frecvente – și, presupunem, chiar insistente – referințe la personalitatea dlui S. Berejan nu se vor lăsa îndelung și/sau anevoios tatonate sau improvizate, întrucât, în cazul dat, e vorba de

un savant român (basarabean) care la ora actuală:

- se caracterizează printr-o îndelungată activitate științifică (încă din a. 1954 semnează, în colaborare, o recenzie dedicată unei lucrări lexicografice, iar în a. 1955 publică primul articol dedicat infinitivului românesc);
- dispune de un bogat și variat „inventar” bibliografic (bibliografia Domniei Sale cuprinde cca 450 de titluri, inclusiv optsprezece cărți: monografii, dicționare, manuale, broșuri);
- are o „geografie” științifică mai mult decât impresionantă (cele peste două sute de participări la diverse manifestări științifice: congrese, simpozioane, colocvii, conferințe etc. -

înseamnă ceva);

- are o vastă arie de interese științifice (mai rar lingvist care să se manifeste într-atâtea domenii - lingvistică generală, romanistică, slavistică, sociolingvistică, lingvistică comparată și contrastivă, lingvistică semiotică, gramatică, lexicologie, lexicografie, semantică, stilistică, istorie a limbii, cultură a vorbirii ș.a.);

- se caracterizează printr-o lungă și prolifică activitate tutelară a cadrelor de înaltă calificare (dl S. Berejan a fost conducător științific și referent oficial sau neoficial, consultant legalizat sau nelegalizat a cincizeci de doctoranzi și / sau competitori și autor a câteva zeci de avize la disertații sau la autoreferate de disertații);

- are „viză de reședință” în vârful piramidei lingvisticii basarabene de mai bine de două decenii (S. Berejan, „prin calitățile sale deosebite ca om de știință, nu s-a aflat doar în fruntea Institutului de Lingvistică [din 1987 pînă în 2000 a deținut funcția de director – Gh. P.], ci a reprezentat întreaga lingvistică din Republica Moldova și nu numai” (O. Vințeler, *Silviu Berejan - un militant fervent al apărării limbii române în Moldova* / O. Vințeler, *Portrete și cărți*, vol. I, Cluj - Napoca, Ed. Eikon, 2005, p. 52);

- dispune de o operă științifică nu numai larg cunoscută, dar și cel mai frecvent citată atît în Republica Moldova, cît și peste hotare, întrucît „meritele dlui Berejan în domeniul lingvisticii, după mărturisirea prof. E. Coșeriu, sînt incontestabile și unanim recunoscute în știința națională și internațională” (*Denumirea limbii noastre e cea știută de toată lumea - română* [Din interviul cu S. Berejan realizat de A. Bantogș] // *Limba Română*, 1995, nr. 3, p. 59);

- posedă o verificată experiență în relația cu adevărul științific (chiar și în timpul regimului sovietic, acad. S. Berejan, după propria-i destăinuire, vroia să demonstreze „adevărul pe cale concretă, cultivînd și promovînd o

limbă elevată, limba literară, și, în felul acesta, făcîndu-i și pe alții să se gîndească la asta” (*Am căutat să fac din lingvistică un fel de matematică...:* [Din interviul cu S. Berejan realizat de Gheorghe Popa și Nicolae Leahu] // *Semn*, 2000, nr. 1-2, p. 54);

- e cel mai prezent savant în mintea și inima cercetătorilor lingviști basarabeni (doar atîția „ne-doctoranzi” ai Domniei Sale vor a fi considerați „berejanisti”!);

- deține o impunătoare catagrafie a patalemaleselor (Insigna „*Eminent al învățămîntului public*” – 1979; *Premiul Prezidiului A. S. M.* – 1986; *Premiul de Stat al Moldovei* – 1987; *Ordinul Republicii* – 1996; *Premiul Academiei Româno - Americane* – 1997; *Doctor Honoris Causa* al Universității de Stat „Alec Russo” – 1999; *Membriu de onoare al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan”* din București al Academiei Române – 1999; *Medalia „Dimitrie Cantemir”* – 2000);

- detestă cu nonșalanță starea de repaus – ca atribut al octogenarilor (numai în ultimii doi ani, prof. S. Berejan a participat la șaptesprezece manifestări științifice naționale și internaționale, fiind concomitent și membru a peste cincisprezece consilii, comisii, comitete, birouri pe linie științifică și profesională).

Meditînd asupra priorităților enumerate, care ne permit lesne să deducem că S. Berejan s-a impus ca un redevabil savant, *volens-nolens* ne gîndim și la atuurile care i-au asigurat o atare ascensiune: capacitățile native, munca de zi cu zi, rara facultate de a diseca fenomenele și de a sintetiza rezultatele acestei disecări, competența de a decanta punctele de vedere tradiționale sau moderne, evitarea tentației de a merge pe căi bătătorite și, nu în ultimă instanță, temeritatea de a nu se lăsa influențat „din stînga sau din dreapta, de deasupra sau de desubt” (*ibidem*, p. 58).

În general, numele lui S. Berejan care, după cum s-a putut subînțelege, e un

nume în vogă nu numai în cercurile de filologi, se asociază - grație studiilor, manualelor, dicționarelor, articolelor și altor lucrări semnate de Domnia Sa în calitate de autor, coautor sau redactor - cu cercetarea unor fapte concrete de limbă (cum ar fi infinitivul verbului, sinonimia, polisemia, omonimia, antonimia, etimologia, lexicografierea cuvintelor etc.) sau cu formularea unor prescripții și precizări ortografice, ortoepice, stilistice, terminologice etc.

Majoritatea bibliografilor și / sau recenziilor operei științifice berejaniene însă a remarcat și faptul că acad. S. Berejan, deși a fost preocupat de fenomene particulare ale unei limbi concrete, nu a ratat nici o ocazie de a se pronunța competent și pe marginea unor chestiuni teoretice. Ce-i drept, ei au reliefat acest detaliu semnificativ, fără a veni însă cu argumentele de rigoare. Constatările de mai jos sînt o dovadă elocventă în acest sens: „Dl Berejan este astăzi savantul cel mai de seamă din Republica Moldova în acest domeniu (al lingvisticii – Gh. P.) și anume, atît în ce privește lingvistica generală, cît și în ce privește lingvistica românească (aici și mai departe sublinierile ne aparțin – Gh. P.), atît sincronică, cît și diacronică” (E. Coșeriu); „DELM II (e vorba de *Dicționarul explicativ al limbii moldovenești* al cărui redactor științific este S. Berejan – Gh. P.) se deosebește substanțial de primul volum prin viziunea de ansamblu și fundamentul lui teoretic. Pentru prima dată în lingvistica moldovenească e promovată o nouă teorie lexicografică, ce preconizează reflectarea relațiilor de sistem în cadrul vocabularului” (V. Pavel); „Fiind consacrată unei probleme particulare de lexic – sinonimiei, cartea (e vorba de monografia lui S. Berejan *Семантическая эквивалентность лексических единиц* – Gh. P.) îmbrățișează, de fapt, o mare parte din problematica lexicologiei și a semasiologiei în linii mari” (T. Cotelnic).

În subsidiar am vrea să subliniem în mod special că, dacă în cazul studiilor dlui

S. Berejan atestăm o examinare inteligibilă și profundă a faptelor glotice concrete, apoi acest lucru se datorează anume substanței teoretice consistente de la care pornește savantul. În acest context, cititorii ar trebui să știe că prof. S. Berejan numai atunci cînd s-a „ocupat de lingvistica teoretică, de lingvistica generală”, a simțit „adevărata atracție pentru munca științifică, pentru cercetare, pentru studiu în genere (fără comandă de sus, fără cenzura celor fricoși de care ești dependent și, mai ales, fără reticențele pe care ți le impui singur, tot din lașitate în primul rînd, și care sînt și ele extrem de împovărătoare)” (*Lingvistica nu m-a făcut fericit...* [Din interviul cu S. Berejan realizat de T. Rotaru] // *Momentul*, 2 august 1997, p. 3).

Spațiul nu ne permite să insistăm la modul concret asupra judecăților de valoare ale acad. S. Berejan privind esența, structura, mecanismul de funcționare a limbajului, legăturile lui de evoluție etc., dar credem că și cele trecute în revistă sînt suficiente pentru a conchide fără ezitare că acad. S. Berejan a avut de spus un cuvînt „tare” în chestiuni de detaliu sau de principiu pentru lingvistică și a făcut acest lucru competent și, pe cît s-a putut, imparțial. Cu siguranță, că multe dintre reflecțiile, deducțiile, concluziile emise urmează a mai fi disecate și/sau valorificate. Ceea ce am vrea numai să remarcăm la capătul acestor rînduri e faptul că acad. S. Berejan, fiind obsedat permanent de respectul față de cei care îi vor citi spusele, nu se sfiește, vorba lui S. Pușcariu, „să-și arate atitudinea personală” față de aceste chestiuni și încearcă de fiecare dată, cu o impecabilă și exemplară onestitate, „să introducă pe cititor în atelierul său de cercetător, vorbindu-i și de luptele sufletești prin care a trecut” (S. Pușcariu, *Limba română*. Privire generală, vol. I, București, Ed. Minerva, 1976, p. 3).